

JEAN-PAUL ÉS ANNE SAUZÈDE-LAGARDE

ÚJ CSALÁDMODELLEK

A régebbi meghatározások szerint a család az egy fedél alatt élő személyek együttesét, a javak továbbadásának törvényes keretét, illetve a vérségi kapcsolatok révén egymáshoz kötődő személyek csoportosulását jelentette.

A válások, az újjáalakuló családok, az egy-szülős vagy egynemű-szülős családok társadalmi valósága azonban már szükségessé tesz egy másféle megközelítést.

Manapság a Párizsban kötött házasságoknak több mint fele válással végződik. Erre utal például az alábbi filmcím is: *Hurrá, válnak a szüleim!* A családok felbomlása és újjáalakulása hovatovább hétköznapi esemény lett. A válás „jó hírnék” számít, akár egy vakációs kiruccanás! Ismerjük a gyermeki szólást, a szülőknek szegezett kérdést: „Apa, anya, ti miért nem váltok el?” Mintha a gyermek nézőpontjából legalábbis a szokásostól eltérő helyzet lenne, ha mindkét természetes szülőjével együtt él.

A gyermekek többsége azonban továbbra is származási családjá körében él és lakik. A folytonosság-hiány gyermekekben és szülőkben egyaránt több szorongást és alkalmazkodási kényszert ébreszt, mint az állandóság, amely természeténél fogva kevésbé van kitéve a változásoknak és ellentmondásoknak.

Az állandóság hiányának ténye azonban már túlmutat a családon, és a mindennapok különféle területein is érezteti hatását: a szakmai szféra a földrajzi mobilitásnak és a hivatás megváltoztatásának a kényszerűségével szembesül; az állandóság hiánya intellektuális és politikai határainkat is érinti, a megszokottat szembeállítva például a másféle pénzzemmel, a változó nemzeti identitással és az alapjaikban megkérdőjelezett hiedelmekkel.

Különbé okokból újjáalakult családok mindig is léteztek; akár az egyik szülő betegsége és halála, akár a férfi háborúban való eltűnése, akár asszonyok esetében a szülést követő haláleset miatt. Újjáalakult családok tehát mindig voltak, még ha nem is így nevezték őket, vagy ha létrejöttük nem is a családtagok választásának következményeként volt értékelhető. A családtörténészek szerint régen az újjáalakult családok aránya mintegy 10% volt. És ugyanez az arány észlelhető manapság is; már amennyiben ezt az állandót úgy vizsgáljuk, mint a társadalom egyféle alkotó elemét.

Csak hogy a családi újjáalakulás jelenlegi okai és ennél fogva alapjai alapvetően megváltoztak. Régebben a két szülő egyikének halála miatt válhatott szükségessé, és az újjáalakulás gyakran a gyermekek anyagi szükségletei vagy a ne-

veltetésük miatti felelősség kényszeréből fakadt. Manapság az újjáalakulás olyan választás, amely egy másik, *szándékos* választást követ, legalábbis az egyik szülő részéről: a különválást vagy az elválást. Statisztikai tény: minden ötödik nő és minden harmadik férfi felbontotta első házasságát – nemzedékekre való tekintet nélkül.

Az „újjáalakult családok” terminust 1987-ben vezette be Sylvie Cadolle szociológus. Mindaddig nem volt megnevezése, hacsak nem írta körül az a szülő, aki „rendbe hozta az életét” vagy újrահázasodott. A családi átrendeződések elemzése és értékelése – beleértve a gyermekek sorsát – továbbra is viszonylag új vizsgálati területnek számít.

A huszonöt év alatti fiatalok közül tízből három olyan családban él, amelyet nem egy házaspár és gyermekeik alkotnak. Tehát vagy egyszülős családban vagy újjáalakult családban – de nincsenek együtt mindkét természetes szülőjükkel.

Franciaországban több mint másfél millió gyermekre érvényes, hogy újjáalakult családban él, és kétharmad részük fiú- vagy leány-féltestvérével lakik együtt.

A felnőttek és gyermekek által megélt új helyzet miatt vált szükségessé e viszonyoknak a mindennapi valósághoz igazodó szabályozása.

Az egyszülős, az újraalakult, illetve az egynemű szülős családok – de akár a mesterséges megtermékenyítést választó vagy az örökbefogadó családok is – a családi kapcsolatok elismeréséért interpellálnak. Ezekben a családi rendszerekben már minden *tárgyalás* alapját képezi. Az új családok kénytelenek szembesülni a család működéséről szóló kérdésekkel, mindazzal, amit az „eredeti” családok elhallgathatnak, minthogy ez utóbbiak – gyakran bizonyára illuzórikusan – az elidegeníthetetlen vérségi kapcsolatokra és a társadalmi erkölcs külső alapjaira támaszkodnak. Az új család-összetételekben semmi sem nyilvánvaló és semmi sem elidegeníthetetlen. A rendszer törekeny volta egyre több nyitást és kérdést vet fel a családi életről és a világról egyaránt. Az új családmodellek tehát ismételten ki-kényszerítik a kérdést: mi alkotja napjainkban a családot.

Melyek a család alkotóelemei?

A válasz egyszerűnek tűnhet: legalább a szülők és egy gyermek!

A helyzet azonban ennél jóval bonyolultabb: egy vagy két szülő? Különváltan vagy egyazon fedél alatt? Természetes vagy örökbefogadó szülők?

Amennyiben az egyik szülő hiányzik, és egy másik, a gyermekkel vérségi kapcsolatban nem lévő felnőtt van jelen, családot alkotnak-e az együtt lévők – felnőttek és gyermekek?

Akkor is szülőnek tekintendő-e az egyazon fedél alatt élő felnőtt, ha a gyermekkel nincsen vérségi szülő-gyermek viszonyban? S ha igen, milyen jogokkal és kötelezettségekkel?

Ha két azonos nemű felnőttel él együtt egy gyermek, aki esetleg az egyiküké – ők családnak tekinthetőek-e?

Felnőttek és gyermekek egy csoportja képezhet-e családot? Milyen alapon?

Mi szükséges ahhoz, hogy a gyermekekkel biológiai kapcsolatban lévő vagy anélküli szülők családot alkossanak? Pusztán a szeretet? És ha a biológiaiailag összetartozó szülők és gyermekek között nincsen szeretet, akkor már nem tekinthetők családnak? Eszerint az érzelmi kapcsolatok előbbrevalók-e a vérségi kötelékekénél?

A biológiai leszármazás szükségyszerű összetevője-e a család meglétének? Manapság – legalábbis Nyugat-Európában – a válasz egyértelműen: nem. Az új családmodellek alapján kénytelenek vagyunk elismerni, hogy az a felfogás, mely szerint a család a leszármazási kötelékek által összekapcsolt személyek csoportja, mára jószerevével elavult.

Akkor hát „mitől lesz” család a család?

Családi és párkapcsolati pszichotéripiával foglalkozó klinikai tevékenységünk különféle megfigyelésekhez és meggyőződésekhez vezetett.

A családot rendszernek, vagyis elemekből álló együttesnek tekintjük, amelyet olyan tagok alkotnak, akik egymással kölcsönös cselekvő viszonyban vannak.

Felvetünk néhány hipotézist: ahhoz, hogy e családmódellem folyamatosan működjék, kibontakozásához arra van szüksége, hogy egy elismert hierarchia köré épüljön, jól elkülönülő funkciókkal és világosan kijelölt határvonalakkal. E rendszer a nemzedékek *transzgenerációs* sorába illeszkedik.

Ha valaki manapság nehéz helyzetben lévő gyermekek vagy serdülők miatt fordul hozzánk, először azt kérjük, hogy találkozhassunk a családdal. Vagyis az egyazon fedél alatt élő személyekkel. A családdal folytatott munka közben aztán megfigyelhetjük, hogy a gyermeknél észlelt szenvedés vagy zavarok a családban fellépő zavar tünetei-e vagy sem. A tünet még nem maga a probléma, viszont rámutat a családi rendszer diszfunkciójára. A nehézség abban rejlik, hogy a rossz közérzetet elszenvedő személyt (gyakran épp a gyermeket) fel tudjuk-e menteni egy olyan felelősség- vagy bűn-érzet alól, amely nem rá tartozik. A továbbiakban a család jelenlétében folytatjuk a megfigyelést, és dolgozunk vagy a hierarchián – vagy a funkciók gyakorlásán, vagy a határok be (nem) tartásán, illetve a vizsgált családon belül a transzgenerációs hely meglétéén (vagy annak hiányán).

Terapeutikai szempontjaink szerint nem a szóbeszéddel vagy a szimptóma tartalmával foglalkozunk, hanem a kölcsönhatásban álló személyekkel, akik jelenleg ezt a rendszert alakítják. Vizsgálódásunk négy tengely mentén történik, amelyek szerintünk lehetővé teszik az új családmodellek körüli viták megkezdé-

sét és annak a – bizonyára törvényes, de mára már nem kielégítő – felfogásnak a meghaladását, mely szerint a család a továbbadás helye vagy hogy vérségi kötelekeken alapul.

A. Vállalt hierarchia

Hierarchián itt nem a hatalmi viszonyok kijelölését, hanem a családi rendszeren belül a nemzedékek pozícióinak elismerését értjük.

E hierarchia teszi lehetővé a kapcsolatok rendszerezését és az egyes családtagok jogainak és kötelességeinek kijelölését.

Amikor például egy családban az anya depressziós időszakon megy át, „üresen maradó” helyét az egyik gyermek küldetésszerűen átveszi. Ez utóbbi – egyféle szülői szerepben – hierarchikusan a szülő helyét tölti be, miközben az anya – kétségkívül ideiglenesen – a gyermeki helyet foglalja el.

Megtörténhet, hogy egy nagymama az anya vagy az apa helyére lép, pillanatnyilag pótolva saját gyermekének hiányát vagy ellensúlyozva a szülői felelősség ellátásának feltételezett lehetetlenségét. Ekképpen ez a nagyszülő „utasításokat” adva vagy a szülővel megszokott intim pillanatok megosztva unokáival szemben egy másik generációs helyre lép. Gyermekét és unokáit így ugyanazon nemzedék soraiban, mintegy jelképesen „összekeveri”. Így jön létre a generációs szintek elcsúszása. Az apai nagymama például azonos szinten állhat menyével, de fiát meghagyja a gyermek státusában, és így a nagyszülő nem tér le saját generációs szintjéről.

A hierarchia elmosódását emeli piederasztárra a reklámpia, amikor például anyát és lányát ugyanolyan sminkkel és azonos módon öltözve mutatja be, mellözve a generációs különbségeket.

Mindig az anya az, aki „kiborul” a lányá előtt és bevallja hitvesi csalódásait; és ugyanúgy, mindig az apa az, aki fiával mulatókba jár, megosztván a szórakozás vagy az intimitás helyét!

Ami többek között családdá teszi a családot, éppen a rendszeren belüli hierarchikus helyek megnevezett és kialakított megléte. Ha a hierarchiát valami felborítja, a család működésében zavarok léphetnek fel.

B. Elismert funkciók

A funkciók szervezettsége szorosán kapcsolódik a hierarchia szervezettségéhez.

A hierarchia szembeesít a ténnyel: „Ki kinek a kije?” Az egy családon belüli funkciók vizsgálatakor felmerül a kérdés: „Ki mit tesz kiért?” Ami családdá teszi a családot, az a valamennyiünknek kijutó, *másikkal* szembeni szerep, és a mód, ahogyan a szülők és a gyermekek betöltik a helyüket.

Ha szemügyre vesszük a családon belüli szerepeket, felismerhető, hogy a rendszer mindenik tagjának sajátos helye van. Ez a hely, amelyből a funkció ered, sajátos felelősséggel jár: lehet ez a számvetés végzése vagy a nevetetés, a konfliktusok kiobbantása vagy éppen a késlekedés. Éppen attól lesz család a család, hogy a rendszer valamennyi eleme kapcsolatban áll egy sajátos funkcióval, amely hatással van a családi együttesre.

Az új családmodellekben megfigyelhetjük például, hogy vejevel szemben az após, az anyós vagy a szülő külön-külön szülői szerepet játszik, és azt, hogy az előbbi e szerepükben elfogadja-e őket – vagy sem.

Hogyan és kik között oszlik meg a szülői funkció? Vajon a meny elfogadja-e apósa fennhatóságát? Az anya hogyan fogja megosztani szülői funkcióját új élet- vagy házastársával? Vajon új partnerére a gyermekével azonos helyet fogja-e ráerőltetni? Mondjuk, az anyával szemben a gyermek vajon az apa által üresen hagyott helyet fogja-e elfoglalni? Azt bizvást kijelenthetjük, hogy a vérségi kötelék önmagában nem határoz meg funkciót. A hierarchikus hely és a szülői szerep gyakorlásának módja teszi érzékelhetővé a családon belül azt, hogy a szülői funkció be van-e töltve, illetve hogy a másik társ és a gyerekek elismerik-e ezt.

Továbbmenve, két felnőtt, akik együtt ugyan nem genetikai szülők (mesterséges megtermékenyítés, egyszerű vagy újraraházasodás általi örökbefogadás esetén), a jelen lévő gyermekekkel szemben mégis szülői funkciót töltenek be, amennyiben helyük és hierarchikus funkcióik világosan elismertek.

Elképzelhetünk olyan helyzetet is – Nyugat-Európában egyre gyakoribb –, amikor két azonos nemű személy dönt úgy, hogy egyazon fedél alatt fog élni, gyermekekkel. Amennyiben hierarchikus helyük, valamint a gyermekek és a környezetük által is elismert, világosan meghatározott funkciójuk van, az ott lévő gyermekekkel együtt családot alkotnak. Egy távlati család-rendszerezésben a személyeket már nem a nemi identitásuk alapján, hanem a családi rendszeren belüli szerepük és hierarchiájuk alapján határozzák meg.

C. Fenntartott határvonalak

R. Neuburger pszichiáter és pár-terapeuta a fenti fogalmat tovább bontva megállapítja, hogy a gyermek fejlődése érdekében az intimitásnak legkevesebb három területét kell megőrizni: anyagi-fizikai közegét, testének és szexualitásának szféráját, valamint gondolatainak és érzelmeinek körét.

E három intimitási terület aktív és megalapozó jellegű a családon belül. A határok átlépése már kinek-kinek a „magánterületére” történő behatolás, ami a családi kapcsolatok súlyos eltorzulását vonhatja maga után. Az intimitásnak ezeken a területein alakul ki identitásunk és másság-tudatunk középpontja.

A személyek egyéniségének tiszteletben-nem-tartása, a gyermek naplójába való beleolvasás, az élettárs vagy a gyermek számítógépes jelszavának ki-

fürkészése, a gyerekoszobák gyakori váltogatása, valamely ötlet elfogadtatásának makacs erőltetése, egy politikai vagy szellemi választás – mind-mind valaki intimitásának a megsértése lehet. Ilyen megközelítésben a vérfertőzés és a fizikai erőszak extrém helyzetei a határok semmibe vételét és a funkciók meg a hierarchia megengedhetetlen zavarát jelentik.

Egyébként minden család kialakítja a saját értékrendszerének megfelelő határvonalakat. És mindenikük vagy tiszteletben tudja tartatni azokat, vagy sem, több-kevesebb szigorral vagy engedékenységgel; és a család keretén belül néha éppen ez okozza a problémát.

Amikor egy gyermek tüneteire (például gyenge iskolai előmenetel vagy a gyermek erőszakos megnyilvánulásai) figyelnek a szülők vagy a terapeuta, meglehet, hogy a problémát éppen a családon belüli határvonalak megsértése okozza. Fontos felismerni, hogy ami a családot alkotja, az a határvonalak léte és fenntartása, vagyis azon intim területeké, ahol a funkciók és a hierarchia tiszteletben tartásával mindenikük képes a fejlődésre.

Az új családmodellek leegyszerűsítik a határvonalakhoz kapcsolódó problematikát: például a kvázi-fivérek és -nővérek között, akiknek nem kötelező szeretniük egymást; az anyós esetében, aki az apa lányainak nem leánypajtása; a különvált szülő számára, aki a gyermeket arra használhatja fel, hogy egykori házastársa új szerelmi kapcsolatáról információkat szerezzen; vagy az új szülői pár esetében, akik lelkesedésből vagy naivságból esetleg túl sokat tárnak fel szerelmi kapcsolatukról a gyermekek vagy a mostohagyermek előtt stb.

D. A transzgenerációs jelleg megléte

Sylvie Cadolle szociológus írásaihoz visszatérve, nemcsak a család, hanem vele egyidejűleg a kapcsolati és a genealógiai szféra is fejlődik. A családokon belül az az általános, naiv nézet terjedt el, mely szerint az előző és a mostani generációk között nincs kölcsönhatás. Vázlatosan a családtörténetben két reagálási módozatot írhatunk le: egy javítási módot és egy ismétlési módot. Fejlődése közben a gyermek aszerint alakul, amit megfigyel, vagy amit a szüleitől és valamennyi felmenőjétől hallott. Anélkül, hogy tudná, kiről is van szó, a gyermek (és a magunkfajta felnőtt is) olyan, halmozódó üzenetek hatása alatt áll, mint például: „Nagyon hasonlítasz Pál nagybátyádra” (akit a gyermek sosem ismerhetett), vagy: „A mi családban mindenki irodalomkedvelő!” Az ilyenfajta kijelentések a későbbiekben szerepet kapnak a gyermek önazonosságának kialakulásában.

Az örökbefogadott gyermekek gyakran érznek késztetést arra, hogy felkutassák gyökereiket. Egy gyermek számára valóságos erőszak-cselekmény, ha életének egy részétől megfosztják, mint az olyan egyszülős családok esetében, amelyekben például az apa hollétét és a családjáét is letagadják.

Fordított esetben, az újraalakult családok gyermekei új transzgenerációs szálakra tesznek szert a kvázi-nagyszülők, -nagybácsik és -testvérek révén, akik gyarapítani fogják eredeti örökségét. Az új transzgenerációs kapcsolatokkal való szembesülés azzal az érzelem-bevitellel lesz arányban, amely a gyermek és azon család között szövődött, amelyet nem származása, hanem érzelmi alapján választott. Ismételten és újra szemben találjuk magunkat a *veleszületett* és a *szerzett* közötti régi ellentéttel, ahol igaztalannak tűnik egyik vagy másik fél oldalára állni, minthogy az új összetételű család gyermeke mind a veleszületett (vérségi kapcsolatai), mind pedig a szerzett (érzelmi választásból létrejött kapcsolatai) révén építkeznek.

Véleményünk szerint e négy tengely – *hierarchiák, funkciók, határvonalak és transzgenerációs viszonyok* – alkalmas annak felderítésére, mitől család egy család, akár eredeti, akár újabb megjelenési formájában. Ha a hagyományos felépítésű családokban látszólag minden magától működött (márpedig messze nem ez a helyzet!), az új családmodellek ereje és hozadéka szükségessé teszi a családi életet alkotó és azt mozgásban tartó kapcsolatok folyamatos megnevezését és pontosítását.

Nézetünk szerint az egyszülős, az azonos nemű szülős vagy az újjáalakult családok működőképesek és jogosak mint családok, amennyiben a gyermek és a családi rendszer olyan keretek között fejlődik, ahol a határvonalak, a hierarchia és a funkciók meghatározása világos, és ahol a – származási vagy házasság révén kialakult – transzgenerációs jelleg kifejezetten elismert.

A szülői funkciók elosztása

Agnès Martial etnológus a szülői szerepet öt összetevőre bontja: világra hozni, táplálni (gondoskodni a gyermek szükségleteiről), nevelni, születéskor identitást adni és végül biztosítani, hogy a gyermek elérje a felnőttkort.

Ez az öt funkció rendszerint a hagyományos családban alakul ki. Ezzel ellentétben az új családmodellek szembeszegülnek e funkcióknak, amelyeket már nem ugyanazok a személyek látnak el: ki biztosítja hát a szülői funkciót? Az, aki világra hozta – de aki talán nem azonos a gyermek nevelőjével? Az, aki örökbe fogadja a gyermeket és saját fiának vagy leányának ismeri el – de nem ő adott életet neki? Az após vagy az anyós, aki táplálja, fizet az unokájáért és felnőttkoráig neveli – de nem ő hozta világra és nevet sem ő adott neki?

Végleges válasz egyetlen esetben sincs. Nem tehetünk mást, mint hogy megfigyeljük és felismerjük, hogy a szülői szerep megosztottá vált, és manapság egyféle összetett szülői szerep van kialakulóban: együtt vagy külön-külön, több felnőtt osztja meg és biztosítja a különféle szülői funkciókat. (Van egy szülő, aki „világra hozta”, és egy, aki felneveli a gyermeket.) Egy gyermek körül lehet több

felnőtt, akik valamennyien szülői feladatot látnak el, egy-egy kifejezetten elismert hierarchikus rendszerben. Lehetséges, hogy sem szülőanyja, sem apja, sem „igazi” nagyanyja nincs a gyermek érzelmi listáján az első helyen, szemben az apósával, az apja új társával vagy az új nagyanyjával. Az új család-konfigurációban a gyermeknek kvázi- vagy fél-testvérei lesznek, akik más helyeken laknak. Családjában más szülőket fog elismerni, akik nem eredeti szülei, ennek ellenére társ-szülőkként biztosítják és megosztják a vele szembeni felelősséget.

Mit számít a szülőknél tekintett felnőttek ilyenszerű megosztása, ha elfogadjuk az új modelleket, ahol a szív kötelékei – a világra hozó szülők új érzelmi választását követően – a vérségi kötelékekkel vetélkedhetnek anélkül, hogy eltörlőnének azokat. A családi realitások időszerűsége arra kényszerít, hogy túllépjünk eddigi nézetünkön, amely szerint a család csakis az azonos szülőktől származó testvérek és a szülők együttese lehet.

Az új családmodellek nyomában

Aggódjunk-e hát a gyermek lelki egészségéért, miközben azt firtatjuk, hogyan találja meg helyét a mozaikszerű család-képben? A gyermek tovább fejlődhet és épülhet akkor is, ha közben mindennek vagy csaknem mindennek az a megnevezése már, hogy *kapcsolatok, a szülők szerelmi kudarcai, a származás eredete* vagy az egyes személyek *funkciói*. Az új összetételű családba csöppent gyermek másféle kötődési formákat fog kialakítani, mint azt, ami elidegeníthetetlen – vagyis a vérségi köteléket. Mindennapi életében a társ-szülőkkal való kapcsolataiban –, valamint az olyan felnőttekhez kapcsolódó önazonosítási folyamatok során, akik nem a szülei vagy származási családtagjai – tovább fogja gyarapítani keresési és kifejezési területeit.

Ezek a széttagoló/újraszervező átmenetek – válaszok, újjáalakuló társkapcsolatok, örökbefogadások – mind a szülők, mind a gyermekek számára gyakran fájdalmasak és bonyolultak. A szabadulási kísérlet, amelynek ők a hordozói, szükségessé teszi az általuk létrehozott új helyzet megszervezését. Amikor az új család-alakulatban a szeretet úrrá lesz a szervezethez, a kapcsolatok megszilárdításához és néha indoklásához is szükség van a beszédre.

Egy látszólag szilárd és tartós család-koncepció felbomlásán hiábavaló lenne siránkozni. Az új család-alakulatok mindennapos valóságként, tényként léteznek már. Kérdésekkel ostromolnak bennünket a család értelméről, a továbbadásról, a szülői felelősségről és annak természetéről, a férfi-női identitásról, a szexualitásról. És mindenekelőtt az érzelmi kötődésekről és a házassági kapcsolatokról. Már nem élünk a gyermek-király korban, amikor a gyermek védelmében a párnak együtt kellett maradnia.

Valamennyien ismerünk olyan szülőket, akik gyermekeikért képesek voltak áldozatot hozni, és emlékeztetik is őket arra, hogy nem váltak el, vagy hogy

visszautasítottak bizonyos szakmai vagy személyes lehetőségeket a gyermek és a család, esetenként a társadalmi megítélés kényszere és elvárása miatt. Sajnálatos lenne, ha az új családmodellekben a szülők előtt éppen az ellenkező távlatok nyílnának meg, ahol kizárólag egyéni és szerelmi választásuk érdeke határozná meg saját jövőjüket és gyermekük jövőjét. A felnőttek választása és a gyermek iránti nevelési kötelezettség között továbbra is megmarad a feszültség. Az új családmodellek a merész választásokkal és a botlások kockázatával fellépő szerelemről tanúskodnak.

A törvényalkotók és ugyanakkor az egyházak feladata is – valós felismerésből fakadóan – befogadni és továbbkísérni mindazokat a szülőket és társ-szülőket, gyermekeket és unokákat, akik ezt a valóságot megélik.

FARKAS JÚLIA FORDÍTÁSA

GELLÉRD IMRE

A KONFIRMÁCIÓRA VALÓ FELKÉSZÍTÉS FELADATAI

Hítelfogásunk szerint a konfirmáció a gyülekezeti életben rendkívül nagy fontossággal bír, ezért a rá való előkészület, illetve felkészítő alapos munkát igényel. Ezt a munkát nem lehet időben egyetlen évre korlátozni. Több évre van szükség ahhoz, hogy a növendék kellően fel tudjon készülni a konfirmációra. Ezeknek az éveknél a munkatervét szeretném ismertetni jelen előadásomban. A felkészítésre a lelkésznek is fel kell készülnie. Miben áll ez a felkészülés?

Tárgyamat hat fejezetre osztom: 1. A konfirmációra való előkészítés célja, 2. A növendék, 3. A konfirmációra való előkészítés anyaga, 4. A lelkész, 5. A konfirmációra való előkészítés módszere, 6. Dologi feltételek.

A VEN¹ célja és feladata

Az unitárius VEN céljának meghatározásánál figyelembe kell vennünk a következő sajátosságokat:

- nem misztikus cselekedet, hanem reális és ésszerű;
- célkitűzésének súlypontja nem a túlvilágiság területére esik, hanem e világra. Isten országának itt, e földön kell megvalósulnia;
- nem mechanikusan üdvöt szerző cselekmény, hanem tudatos emberformálás, emberi eszközökkel;
- nem dogmatikus, hanem fejlődő;
- nem ceremoniális, hanem módszeres;
- nem dresszúra, hanem tudományos, lélektanilag megalapozott hatás;
- nem az embertől idegen, formális elvek belenevelése az egyéniségbe, hanem adott hajlamok kinevelése;
- nem pesszimista, hanem optimista, mert hisz az ember nevelhetőségében, a személyiség kiépítésének lehetőségében;
- nem kizáró jellegű, nem törekszik az egyeduralomra, nem magát egyedül üdvözítőnek tartó művelet;

1 Tanulmányának megírásakor a szerző a VEN (valláserkölcsi nevelés) terminust olykor kizárólag a konfirmációi előkészítő folyamatra értette. A *valláserkölcsi nevelés* kifejezés jelentése ma természetesen nem csupán erre korlátozódik, hanem az egész gyermek- és ifjúkori vallásos nevel(őd)ési folyamatot jelenti. (A szerk.)